

יסוד המים תיקון כח הקנאה

בלבבי משכן אבנה

השיעורים של הרב זמינים ב"קול הלשון"

073.295.1245 ישראל | 605.313.6660 USA

להאזנה לשיעור בקול הלשון

073-295-1245 ישראל
USA 605-313-6660

ומקיישים: כוכבית [*]

סולמית [#] ->

[מספר שיעור] ->

סולמית [#]

מודפס בגיליון
בלבבי ארבע יסודות
018-036

© כל הזכויות שמורות

מידי שבוע יוצא לאור גליון
בלבבי ארבע יסודות,
שכל שבוע עוסק בתיבה אחרת.
המעוניין להצטרף לרשימת התפוצה
(דרך המייל/פקס)
ישלח בקשה במייל
bilvavi231@gmail.com
מדרכי הקדושה עדיף לשלוח בקשה
דרך הפקס
03-5480529

ללקיחת חלק בהוצאות
הגדולות של הדפסת הספרים
לזיכוי הרבנים, ניתן לצור קשר
עם מערכת
'בלבבין משכן אבנה'
טלפון: 052.763.8588
פקס: 03-5480529
ת.ד. 34192 ירושלים 9134100
bilvavi231@gmail.com

פתיחה

מהות מדת הקנאה

כתב בשערי קדושה (שער ב פרק א) וז"ל: "יסוד המים ממנו תאות התענוגים כי כן המים מצמיחים כל מיני תענוג, ותולדתיה שתיים, החמדה לגזול ממון חבירו ואשתו וכל אשר לו להתענג בהן, והקנאה כי יקנא בחבירו אשר לו ממון רוב וכיוצא להתענג", עכ"ל. אולם כתב רבינו יונה (משלי יד, ל) וז"ל: "שתולדת הקנאה ממקום הכעס", עכ"ל. ומקור דבריו (במדבר רבה טז, ז) וז"ל: "אין קנאה אלא לשון כעס". וזהו קנאה המביאה לידי שנאה, ושורשה אש, כמו שנתבאר בסדרה על תיקון מדת השנאה. ולהלן יבואר מהו הקנאה מיסוד המים, ומהו הקנאה מיסוד האש.

והבן שיש את יש עצם התאוה בכלל, ותאות ממון בפרט, שרוצה שיהיה לו ממון יתר ממה שיש לו, בבחינת יש לו מנה רצה מאתים. וזו תאות ממון מופשטת, שרוצה את עצם הממון. תאוה זו יכולה להתלבש על חבירו, והיינו שמתאוה לממון חבירו שבידי חבירו, ונחלק לשנים, (א) חמדה - שרוצה ליקח ולגזול ממון זה, (ב) קנאה - אין דעתו לקחת בפועל את ממון חבירו, אולם מקנא בממון שיש לחבירו, ורוצה בו. קנא, קנ-א, מקנא על הקנינים, ועיין פירוש ר"ש הירש עה"ת (תולדות כו, יד)

וז"ל: "קנא - קרוב לקנא, לטעון טענת קנין ובעלות".

ונקדים מעט לבאר את תאות הממון, ואח"כ נבאר בס"ד את תאות הממון שבידי חבירו, והיא מדת הקנאה.

כתב בלקוטי מוהר"ן (תורה כג) וז"ל: תאות ממון - כל עבודות זרות תחובים בממון, עכ"ל. והיינו שבממון יש חיבור לכל ה"זרות" שאינו הוא עצמו, כי עיקר הכח לחבר בין בנ"א הוא ממון. וממון מתוקן מחבר בין בנ"א, משא ומתן, אולם ממון דקלקול תולדתו חמדה וקנאה, לרצות הממון שבידי חבירו.

וכתב רבי צדוק הכהן מלובינס (בספר דובר צדק, קונטרס נר המצוות, עשה א) וז"ל: תאות ממון - שע"ז יכול להשיג לכל תאוות ותענוגי עוה"ז, עכ"ל. והיינו שע"י ממון יוכל להתחבר לכל התאוות ותענוגי עוה"ז. ונמצא שבעומק, הממון מחבר בין בנ"א, ובהרחבה, הוא מחבר לכל דבר שבעולם ע"ד כלל. ולכן הזכיר מהרח"ו את מדת הקנאה ביחס שמקנא בממון חבירו, אולם בהרחבה, זו קנאה לכל אשר יש לרעהו, כמ"ש (דברים ה, יח) "ולא תחמוד את אשת ריעך ולא תתאוה בית רעך שדהו ועבדו ואמתו שורו וחמורו וכל אשר לרעך".

החלוקה הכללית של מדת

הקנאה לארבעת היסודות

ככל מדה, אף מדה זו נחלקת לארמ"ע - עפר דמים, מים דמים, רוח דמים, אש דמים, דקנאה.

עפר דמים - תאוה לעצם החומר שבממון, כי העפר הוא היסוד החומרי ביותר שישנו, ומתאוה לחומר יותר.

מים דמים - כלשון רבי צדוק שהובא לעיל - שע"ז יוכל להשיג כל התאוות ותענוגי עוה"ז.

רוח דמים - עיקר תנועת העולם הוא רדיפה אחר ממון ותאוות, וזהו עיקר הרוח הנגלה בעולם, ומתאוה לתנועת רוח זו.

אש דמים - על דרך כלל על מנת להשיג ממון, ולהרבות ממון נצרך מלחמה עיקשת והתמודדיות רבות במשא ומתן (אם לא קיבל ממון בירושה ומתנה, וכדו') והוא מתאוה לדרך ניהול הממון המביא לידי ממון. ומתאוה לא רק לממון שיש בידי חבירו, אלא מקנא בדרך שבה השיג את הממון.

נפרט בעז"ה כל מידה לארבעה, ארמ"ע דעפר דמים, ארמ"ע דמים דמים, ארמ"ע דרוח דמים, וארמ"ע דאש דמים.

החלוקה הכללית של מדת הקנאה לארבעת היסודות

הממון המביא לידי ממון. ומתאוה לא רק לממון שיש בידי חבירו, אלא מקנא בדרך שבה השיג את הממון.

נפרט בעז"ה כל מידה לארבעה, ארמ"ע דעפר דמים, ארמ"ע דמים דמים, ארמ"ע דרוח דמים, וארמ"ע דאש דמים.

רוח דמים - עיקר תנועת העולם הוא רדיפה אחר ממון ותאוות, וזהו עיקר הרוח הנגלה בעולם, ומתאוה לתנועת רוח זו.

אש דמים - על דרך כלל על מנת להשיג ממון, ולהרבות ממון נצרך מלחמה עיקשת והתמודדיות רבות במשא ומתן (אם לא קיבל ממון בירושה ומתנה, וכדו') והוא מתאוה לדרך ניהול

ככל מדה, אף מדה זו נחלקת לארמ"ע - עפר דמים, מים דמים, רוח דמים, אש דמים, דקנאה.

עפר דמים - תאוה לעצם החומר שבממון, כי העפר הוא היסוד החומרי ביותר שישנו, ומתאוה לחומר יותר.

מים דמים - כלשון רבי צדוק שהובא לעיל - שע"ז יוכל להשיג כל התאוות ותענוגי עוה"ז.

פרק א' עפר שנברא שבמים

הקלוקל

שיש קנאה מן העפר כנ"ל, כן יש קנאה מרוח, כמ"ש בסוטה, "ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו". ושורש הרוח קנאה, הוא מתוך רוח שבקרבו. (ובפרטות מקנא ברוח שנותן הזכר אל תוך אשתו, הנקרא רוחא דפריק לה בעלה (עיין זוה"ק ח"ב ק.), ומקנא שאחר יכנס אל אותו רוח, או יתן רוח אחרת שם).

וכתב בספורנו שם, וז"ל, "ועבר עליו רוח קנאה" - רוח טהרה להתרות בה, וכו'. או עבר עליו רוח קנאה - רוח שטות בלתי סיבה ראויה שיקנא, עכ"ל. וביארנו מהו שורש רוח זו, קנאה על טהרה, רוח של טהרה, קנאה של קלוקל, רוח שטות, קנאה של עפר.

שנברא מן העפר, שהיא אין לה עפר והוא יש לו עפר.

וכאשר מקנא באופן של קלוקל, זהו מעין סוטה, וכתוב (במדבר ה, יד) "ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו וגו' ולקח הכהן מים קדושים בכלי חרש ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים וגו' והשקה את האשה את מי המרים המאורים" - שבתוכו עפר. והטעם שנותן במים עפר, כי שורש קנאה זו היא בעפר, שמקנא שאיש אחר שנברא מן העפר, מתחבר עם אשתו, ואשתו מצאה לה חיבור אחר במקומו לעפר.

והנה, מחד האדם נברא מעפר, אולם נברא אף מרוח, "ויפח באפיו". וכשם

נתבאר לעיל שקנאה במדרגת עפר דמים, ענינה קנאה על החומריות שיש לחבירו. ולפי"ז, עפר דעפר דמים ענינו חומר שבחומר, ועיקרו קרקעות, שהוא חומר שבחומר, כי שאר דברים אחרים כגון בית עבדו אמתו שורו וחמורו יש להם צורה, משא"כ שדהו, הקרקע רחוקה יותר מן הצורה. וזהו עפר דמים - מקנא-מים בשדהו, קרקעות שיש לרעהו - עפר דעפר.

והנה שורש הקנאה בעפר, הוא מחמת כי שורש יצירתו של האדם מן העפר, כמ"ש "וייצר את האדם עפר מן האדמה", ולכך מקנא במי שיש לו עפר רב, כי זה שורשו. אולם הנקבה שנבראה מן הצלע, מקנא באיש

התיקון

ולכך עיקר תיקונו, הוא זיכוך השכל, ששכלו יעסוק בדברים רוחניים יותר, או רוחניים גמורים, או רוחניים שבתוך החומר, ולפחות שיעסוק בחומר הזך יותר, כמ"ש (חולין כז ע"ב) בהמה שנבראה מן היבשה (חומר גמור, מן העפר) הכשירה בשני סימנים, דגים שנבראו מן המים הכשרין בולא כלום, עוף שנברא מן הרקק הכשרו בסימן אחד.

מדת הנקיות, מאמר הקנאה). וכתב המהר"ל (גור אריה בראשית א, כו) וז"ל, לא שייך קנאה אלא בבעלי שכל, ובבלתי בעלי שכל אין שייך קנאה, עכ"ל, עיי"ש. ולכן קנאה בדבר חמרי ביותר, הוא רוח שטות, מעין שכל של שוטה שמקנא. ולכך ככל שיש לאדם קנאה בקרקע, הוא השפלת שכלו ודעתו ורצונו לחומר הגמור, ופעולה זו היא סילוק השכל הישר, והתדבקות בשכל שאינו ישר, שכל שכל שוטה.

נתבאר שכל הקלוקל הוא רוח שטות. ובפרט כאשר מקנא בעפר, שהרי העפר הוא היסוד השפל ביותר, והוא מסולק מן השכל ביותר, שהיפוך של ת"ח הוא עם הארץ, ארץ - אדמה, עפר, מסולק מן השכל כלל. ועיין מהר"ל דרך חיים (פ"ה מ"י). וכתב בקהלת יעקב (ערך עץ) וז"ל: "ע"י קנאה רעה פוגם בחכמה, כי קנאת סופרים תרבה חכמה (קנאה של רוח טהרה), וקנאה רעה תמעט החכמה", עכ"ל. ועיין מס"י פרק יא (בפרטי

פרק ב' מים שבעפר שבמים

הקלוקל

העצמות, וקנאה של מים, העפר מייבש את העצמות. ועיין קהלת יעקב, ערך קנאה, וש"ת חת"ס יו"ד סימן שלז. ופרדס יוסף שמות יג, יט, ושערי אורה שער ג-ד.

ויתר על כן, אינו רק שדבק בעפר ונחסר החיות, אלא דבק בהעדר, כמ"ש המהר"ל (חדושי אגדות שבת קנב ע"א) וז"ל: "שאינ נעשה רקב רק מי שיש בו קנאה, וכדכתיב רקב עצמות קנאה, דוקא מי שיש קנאה בלבו, וכל מי שיש קנאה בלבו הוא חסר, שאם לא היה חסר לא היה מקנא במה שיש לאחר (והיינו שדבק במה שחסר לו, והבן, ולא במה שיש לו) וכו', ואדם שיש בו קנאה שהוא חסר, בודאי עצמותיו מרקיבין, כי החסר נחסר לגמרי, אבל מי שאין קנאה בלבו על אחר, מסתפק במה שיש לו, והנה הוא שלם בעצמו, ואדם כזה אין עצמותיו מרקיבין, כי השלם יש לו קיום", עכ"ל.

ועיין תורת משה להחת"ס (במדבר טז, א), ורש"י שבת (קנז ע"ב) ועיין נדה לא: שעצם קשה מעפר, וא"כ נופל לקשיות בתורה.

ואף בחייו ידבוק בעפר, וכמ"ש רבינו יונה (משלי שם) וז"ל: "רקב עצמות קנאה - אין צריך לומר כי משמן בשרו ירזה מן הקנאה, כי גם העצמות שהם קשים ירקבו מחלי הקנאה", עכ"ל. והבן שהעצמות הם קשים, והם כעפר. וע"י הקנאה, ניטל הלחות שבתוך העצמות, מכח יובש שבעפר. אולם כאשר הקנאה מצורפת לשנאה, היובש בא מיסוד האש, כמ"ש המלבי"ם (בראשית ב, טז) וז"ל: "הגוף שציוריו שהתגברו בו מאש, הם כאש עצור בעצמותיו וגם הם יכלוהו מאז בדרך הטבע, רקב עצמות קנאה", עכ"ל. וע"ע בדבריו (תהלים טז, ט) שהוא אש התאווה. ועיין מגן אבות לרשב"ץ (אבות ב, יא) ונראה שקנאה של אש, אש אוכלת

מים-לחות וחיות. עפר-יובש. מים-קנאה. וכתב "רקב עצמו קנאה", שע"י שמקנא, החיות ובלחות שנמצאת בעצמות, מתייבשים ויורדים ממים שבעפר, לעפר שבעפר.

וכתב רבינו בחיי (במדבר טז, א) וז"ל: מדת הקנאה - והיא מדה רעה ומכה שאין לה רפואה, וכו'. ואם לא השיג (להוציא קנאתו לפועל ונשקט) והיו כל ימיו מכאובים, וחיי צער יחיה, וסוף שימית את עצמו או חבריו. את עצמו - שכן אמר שלמה המלך (משלי יד, ל) "ורקב עצמות קנאה", וכן אמר אליפז (איוב ה, ב) ומות תמית - קנאה, מי שמתפתה אחר מדת הקנאה, תמיתנו. וכן דרשו חז"ל (אבות ד, כא) הקנאה התאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם, "עכ"ל. והיינו שע"י הקנאה - מים, נופל למות, עפר, "עפר אתה ואל עפר תשוב".

התיקון

או רוחניים גמורים, או רוחניים שבתוך החומר, ולפחות שיעסוק בחומר הזך יותר, כמ"ש (חולין כז ע"ב) בהמה שנבראה מן היבשה (חומר גמור, מן העפר) הכשירה בשני סימנים, דגים שנבראו מן המים הכשרין בולא כלום, עוף שנברא מן הרקק הכשרו בסימן אחד.

ואזי להתבונן בתמונת הדברים בשלימות, לראות כל מה שהקב"ה נתן לו, ואזי להודות על כך לקב"ה.

ולאט לאט בעזרת ה', יתחזק אצלו הטוב שיש בו, ויתנוצץ בו יותר ויותר אור השמחה, ושמח בלבו,

ישר, שכל שכל שוטה.

ולכך עיקר תיקונו, הוא זיכוך השכל, ששכלו יעסוק בדברים רוחניים יותר,

יציאה מדבקות בהעדר, היינו התדבקות במה שאין לו - לדבקות במה שיש לו, לקיום.

ולמעשה, על האדם להתבונן ולרשום את כל מה שיש לו, עד גבול כוחו. ואז לסדר לפי הסדר של רוחניות וגשמיות, ובכל טור ירשים את חלקו הראוי לו. ואח"כ יסדר לפי הדרגה, לפי סדר חשיבותם בעיניו. [עיין בספר הכרה עצמית והעצמת הנפש].

פרק ג' רוח שבעפר שבמים

הקלוקל

לא על עצם כך שנתקבל מנחתו של הבל ולא שלו - קין, אלא על כך שקנינו של הבל נתקבל לרצון לקרבן לפני ה', ושלו, קין, לא נתקבל), ולא עוד, אלא שהיתה אשתו תאומתו יפה בנשים, אמר אני אהרוג את אחי ואקח את אשתו. והיינו שהאשה קנין של איש, האשה נקנית לבעלה, והיינו שקין קינא על הקנין שבאשה, והבן. ואילו היה הקב"ה מקבל מנחתו, היה מקנא בהקב"ה עצמו כביכול, כמ"ש בשפתי צדיק (וילך, ט) וז"ל בשם הרבי מלובלין ז"ל שיש לו קנאה על קב"ה על דבר שמקבל גרוע כמוני וכו', האמנם כי קשה להבין קנאה על קב"ה, אבל כך יצא מפי קדשו, עכ"ל.

על קין, "קניתי איש את ה'", ובו נגלה הקנאה משורש נחש שיש בו קנאה (עין סנהדרין נט ע"ב) כמ"ש ותלד את קין - קינא דמסאבותא, קינא דזיזין בישין, משורש נחש. (יתבאר בעז"ה בפרק הבא, אש שבאש שמים). וזיזין בישין, כוחות הרע שקיבל קין מנחש, הוא כח הקנאה, ובפרט קנאה על קניני זולתו. ועיין בת עין פנחס (ד"ה ולהבין זה).

ואמרו (פרקי דרבי אליעזר, ונציה, פרק כח) רבי צדוק אומר, נכנסה קנאה גדולה בלבו על קין על שנרצית מנחתו על הבל (והיינו שקינא בעיקר

רוח - תנועה. עפר - עצם החומר. מים - קנאה. והיינו תביעה לשלוט על תנועת החומר, וזה נקרא בעלות. וכתב הר"ש הירש (תולדות כו, יד) וז"ל, "קנה - לרכוש דבר, ולהחזיק בו כשלו וכו' קנא - לתבוע את קנינו, לדרוש דבר בטענה שהוא מגיע לו. קנא - לראות דבר אחר ולדרוש אותו לעצמו, לטעון שהוא מגיע לו, להיות עינו צרה בחלקו של אחר. קנא - לתבוע את האדם כולו, לטעון לזכותו על הנפש, וכן וקנא את אשתו, עכ"ל, עיי"ש.

הנה לשון קנין נאמר תחילה בתורה

התיקון

אור, כלי בלי חיות. ואם האדם חי רק עם גופו, לא אכפת לו בכך, אולם אם האדם חי עם נפשו, נפשו תובעת שכל חפציו יהיו עם הארת נפשו, ולא ישתמש עם כלים מתים בלא חיות.

כשמבט זה נקלט בנפש האדם, קנאתו למה שנמצא אצל חבירו הולכת ונחלשת.

(ב) מבט של מבפנים לחוץ. יש באדם נשמה רוח ונפש, והם נמצאים בתוכו, בתוך גופו, אולם אינם מוגבלים רק להמצא שם. ולמדונו רבותינו שבבניו של האדם מתפשט אור נשמתו, ובאשתו מתפשט רוחו, ובממונו מתפשט נפשו. ואם לוקח אדם חפצים שאינם שלו לפי שורש נשמתו, אף אם בגדרי חו"מ קנאם בקנין גמור, אולם אור נפשו אינו מתפשט בהם, כי אינם חלקו האמיתי, ולכן חפצים הם כלי ללא

הנה יש ב' מבטים איך להביט על הקנינים שהאדם קונה. (א) מבט של מחוץ לפנים. קנין לדבר שנמצא חוצה לו וחוץ לרשותו, וע"י הקנין הוא מכניס את הדבר לרשותו. לפי מבט זה, כשם שרעהו קנה חפץ זה קרקע זו או אשה זו וכדו', כן הוא יכול או לא יכול לקנות קנינים אלו, וזהו מבט חיצוני ללא אור של אמונה, שהכל נקבע בפרטות מה יהיה ברשותו של אדם ומה לא.

פרק ד' אש שבעפר שבמים

הקלוקל

ויש קנאה, שרוצה לקבל את מה שיש לחבירו, ועי"ז חבירו יחסר, ודייקא רוצה בחסרונו של חבירו, כי הקנאה מביאה לכליון, כמו שנתבאר בדברי המהר"ל לעיל. (עד כאן קנאה מיסוד המים. ומכאן אילך, קנאה מיסוד האש).

ויש קנאה כדברי הראשית חכמה שמסכים שלו יהיה מעט, ובלבד שחבירו יהיה פחות, וזו קנאה שמביאה לידי שנאה, ולכן רצונו שאני יהא עליון וחבירי יהא תחתון, כמו שנתבאר בהרחבה במדת השנאה. ויש קנאה ששורשה בבלעם, שרצונו להזיק ולהחסיר את השני אפילו אם לא יקבל מכך כלום, להחסיר על מנת להחסיר, וזהו עין רעה. וזה יותר מן הנחש, כי הנחש רצה להרוג את אדה"ר ולשאת את חוה, ויש לו תועלת בכך, אולם בלעם, כל רצונו רע, עין רעה, להחסיר לאחר ולא לצורך לקבל מכן דבר.

ר"ת, קרח - חש - אופה - המן, כולם נכשלו בעבור קנאה. עכ"ל. ואמרו (זוהר חדש, תיקונים) בגין דחשוכא דאיהו נחש הקדמוני, מקנא נהורא דאיהו אור הגנוז, והובא בחיד"א (דבש לפי מערכת ק אות כה).

וקנאה זו עיקר גילוייה בחוץ, הוא ע"י עין רעה, כמ"ש הגר"א הנזכר לעיל. וכתב הגר"א (ספר יצירה פ"ו משנה ה) וז"ל, ג' מידות של בלעם הרשע, עין רעה - קנאה. עכ"ל. וכן הוא בפנים יפות (במדבר כד, כו), וכלשון הראשית חכמה (שער הענוה פ"א) וז"ל: "קנאה שמקנא במה שיש לחבירו, ועינו רעה במה שיש לו, והיה חפץ ומסכים שיהיה לו מעט, ובלבד שיהיה לחבירו יותר מעט", עכ"ל.

והבן שיש קנאה שמקנא במה שיש לחבירו, ורוצה שגם יהיה לו לחבירו.

כתב המלבי"ם (ביאור המילות, ישעיהו יא, יג) וז"ל, המקנא בחבירו להרע לו.

אש-כילוי, עפר-יובש, מים-קנאה. וזהו חוזק של התנגדות להרע מפני קנאה. ועיקר קנאה זו מתגלה בעבודה זרה, שהקב"ה מקנא לה. עיין מורה נבוכים ח"א פרק לו.

ושורש קנאה זו נגלית בנחש, כמ"ש הגר"א (אדרת אליהו ישעיהו ד, ח) וז"ל בקנאה ועין רעה (העין רעה היא תולדת הקנאה, הפך עין טוב מלב טוב, "וראך ושמח לבך") תולדת נחש הקדמוני, שקינא באדם הראשון, והוא ראש לכל עבודת כוכבים. עיין סנהדרין נט ע"ב שאמרו, ר' יהודה בין תימא אומר, אדה"ר מיסב בגן עדן היה, והיו מלאכי השרת צולין לו בשר ומסננין לו יין, הציץ בו נחש וראה בכבודו ונתקנא בו. וכתב בהערות לסמ"ק (מצוה ח, אות כו) וז"ל קנאה

התיקון

פעולות למעשה כנגד רצונו להרע, אלא להיטיב על מנת להכניע רוע לבבו. ובזה הלב מזדכך לאט לאט.

רע. ולכך עיקר שורש התיקון הוא זיכוך הלב: (א) באופן של מוח שליט על הלב' [עיין זוה"ק רמ פנחס, ובספר התניא פרקים יב-ל], (ב) באופן לעשות

כנגד בלעם שכוחו עין רעה, כנגדו עומד אברהם, שכוחו עין טובה, (כמ"ש במסכת אבות ה, ט), ושורשו בלב טוב, לעומת בלעם ששורשו בלב

פרק ה' עפר שבמים שבמים

הקלוקל

מאמר ז' וז"ל, "בידוע שתענוג תמידי אינו תענוג, רק בהתחדשות התענוג בכל זמן, והנה ברצות ה' שיערב לבניו קדושת יום השבת בתענוג נבחר, הנה בכל התחלפות הזמן מעתות היום, יתענוגו על מי מנוחות ב"שינוי" הקודש, וזהו וקראת לשבת עונג, שלא יהיה אצלך תענוג תמידי, רק בכל שינוי זמן תרגיש תענוג אחר ויערב לך ויכושם לך", עכ"ל. וזהו סוג תמידי של תענוג, שבכל עת מתחדש סוג נוסף של תענוג, והוא תענוג של יסוד הרוח, הנחלק לשנים: (א) תענוג של תנועה-שעשוע, ומתנועע הלוך ושוב, והוא תענוג שאינו תמידי. (ב) אולם סוג שני של תענוג מיסוד הרוח הוא תענוג של תהליך, תענוג בעצם התהליך.

הרוח, הוא תנועה, והתנועה היא תמידית. ונבאר.

תאוה של יסוד המים, אש דמים, כתב בבעל שם טוב (עקב, סג) וז"ל: ההתלהבות הוא במטי ולא מטי, כי תענוג תמידי אינו תענוג, עכ"ל. וכמ"ש ברסיסי לילה (נב) וז"ל: תענוג תמידי אינו תענוג, כמ"ש חז"ל (נדה לא ע"ב) בטעם ימי נדה, כדי לחבבה על בעלה, עכ"ל. וכן בתענוג של מים דמים.

ועל מנת שיבוא תענוג, נצרך או שיבוא הפסק בין תענוג לתענוג, או שיתחדש תענוג אחר, כי תענוג תמידי אינו תענוג תמידי מאותו דבר אולם מדבר אחר זה אפשרי, וכמ"ש בבני יששכר (מאמר השבתות

עפר-קביעות, מים-תאוה, מים-קנאה. והיינו שמקנא ברעהו שיש לו תענוג קבוע.

ידוע מאמר החכם 'התענוג תמידי אינו תענוג'. עיין צואת הריב"ש אות קיא, קדושת לוי תצוה (ד"ה ויקחו), נופת צופים כז.

והנה יש ב' שורשים לתענוג. (א) מים, בחינת 'אהבת תענוגים'. (ב) רוח, בחינת נענוע, שיש בו שעשוע.

והנה כל מה שנאמר 'התענוג תמידי אינו תענוג', זהו תענוג ששורשו במים, מים דמים, אהבה בתענוגים, אש דמים, אהבה כאש, "רשפיה רשפי אש". אולם תענוג של יסוד

התיקון

ונפשית, עמוק עמוק עם שכלו ועומק לבבו, וע"י דבקות זו הוא נמצא בתפיסת תהליך, ויכול לקבל תענוג מהמשמעות הפנימית של התהליך, ומעצם התהליך, והבן.

שינוי התענוג בכל עת, והיינו חידוש התענוג בכל עת - נצרך לכך כח חידוש נפשי או כח חידוש שכלי בתוה"ק רחב ועמוק. אולם להתענג מהתהליך שבו חי זה קרוב יותר.

לצורך כך, נצרך לאדם לברר מהי תכלית חייו, לבנות תהליך שמוביל לתכלית זו, ולדבוק בו מעשית

אמרו חז"ל "קנאת סופרים תרבה חכמה", והיינו עיקר התיקון לצאת מקנאה דקלוקל לקנאה דתיקון - והיינו לברר כיצד אפשר להגיע להשגה זו שהשיג רעהו, ולהשיג אף הוא, והקנאה יוצרת דחף להשיג זאת.

והנה להשיג תענוג תמידי על ידי

פרק ו' מים שבמים

הקלוקל

מים שבמים שבמים - זו קנאה גמורה בתאוה של רעהו.

ואמרו חז"ל (מגילה יג.) אין אשה מתקנאת אלא בירך חברתה. וכתב בחת"ס (תורת משה על מגילת אסתר ד"ה אשר לא תבוא ושתי) וז"ל, "כדי שתתקנא בירך חברתה, יתצטער צער עולם, וקשה ממיתה. וע"ז כתיב (שיר השירים ח, ו) קשה כשאל קנאה", עכ"ל.

ובתפארת יונתן (בראשית טז, ב) כתב וז"ל, "דאין האשה מתקנא אלא בירך חברתה, ומאה מיתות ולא אחת", עכ"ל. ועיקר קנאה זו מתגלה

תשובת רדב"ז (סימן א' עז, ג) שהקנאה לא בעצם הקדושין אלא בירך דייקא. וכן הוא בשו"ת מהרש"ם (יו"ד תשובה צא). וזהו קנאה בתאוה דייקא, והבן. וכן יש קנאת כל אשה בירך חברתה, אם ממעט לה מצות עונה, כמ"ש בסמ"ק (עשה רפ"ה), והובא בפתחי תשובה (אה"ע עו, ס"ק ג).

והנה ככל שהאדם דבק יותר בתאוות מכח יסוד המים, כן קנאתו על חבריו שיש לו יותר תאוות והשיגם, גדלה יותר. והבן שיש כאן ב' שלבים בקלוקל. (א) דבקות עצמית שלו בתאוה. (ב) קנאה על חבריו שהשיג תאוות יתר מהשגתו שלו.

בזונות, כמ"ש החת"ס (תורת משה, הספד על מיתת צדיקים) וז"ל, "כל זונה (ונקראת זונה מלשון שמשם שורש חיותה ומזונה, והבן מאד, ופשטות הוא מלשון לזיינו למיניהו כמ"ש בתרגום, ושורשם חד) מתקנאת בירך חברתה ע"ד שאמרו אפילו זונות מפרכסות, כי ראוי ומחויב שתהיה שונאות זו את זו ומתקנאות זו בזו", עכ"ל. ובהרחבה נאמר בשני צרות, כלשון הרמב"ן (גיטין כג.) צרתה שמקנאת בירך חברתה, עכ"ל. ועיין יבמות קיז. ומגילה יג. ששם עיקר מימרא זו. ועיין מעשה רוקח (על הרמב"ם הל' אישות פט"ו ה"ז שיכולה לתבוע גט וכתובה אם נשא אחרת עליה) ועיין

התיקון

ויש תיקון הרע מיניה וביה, בבחינת 'ממכה עצמה מתקן רטיה', וזו הדרך שנתבאר השתא, תיקון התאוה ע"י קנאה, ויש לכך עוד אופנים שונים, וזו רק אחת מהם. (בכל תיקון רע ברע יש סיכון מסוים. זה תלוי בשיעור כוחות נפשו של האדם - כמה חזקה אצלו המידה הרעה לעומת כמה חזקה התאוה, וגם כמה שליטה יש לו על כוחותיו).

שני קלקולים אלו הבנויים אחד על השני כנ"ל, מתקנים אחד את השני, כי כאשר נחלשת תאוותו על ידי הקנאה, בזה יכול לתקן את תאוותיו, כי חולשת התאוה היא גופא תיקונה, וזהו תיקון הרע מיניה וביה.

והבן שיש תיקון הרע ע"י הטוב, בבחינת 'סור מרע ועשה טוב', וכנודע מהבעש"ט, שע"י הטוב מתקן את הרע. ויש תיקון הרע ע"י מלחמה עמו, וזו כל עבודת בעלי המוסר.

כאשר האדם מקנא בתאוות של זולתו שהשיגם, זה אינו רק יוצר קנאה, אלא יש לכך תולדה פעמים רבות, והיא שהחיות שמקבל עתה מתאוותיו שלו הולכות וקטנות, כי כח הקנאה בתאוות והנאות רעהו, עוקרת את התענוג מן תאוותיו ותענוגיו שלו. ומי שאינו רוצה לתקן את עצמו, ע"ז נאמר "קשה כשאל קנאה", כאב כמיתה הנ"ל. אולם הרוצה לעבוד ולתקן את עצמו,

פרק ז' רוח דמים שבמים

הקלוקל

עכ"ל. וכן אומן שונא בני אומנתו, ומקנא דייקא בבני אומנתו, והיינו במי שדומה לו בטבעיו, או בפעולתו והשגתו. וזהו רוח - שמקנא במי שפועל כמותו אולם מצליח יותר, ואין מתקנא אלא בדומה לו, מים, ומתקנא, רוח דמים דמים. וא"כ שורש קנאה זו מצד היותו דומה לו.

ראוי לו, עכ"ל. והבן, שבזה שעובד לאחר, עושה כאילו שהעבודה זרה דומה להקב"ה, ועי"ז מעורר קנאה, ודו"ק. וע"ע בדברים ד, כד.

וכן בין בני אדם, כתוב להדיא ברבינו בחיי (בראשית לז, יא) ואין אדם מקנא בחבירו אלא בכיוצא בו ושוה איליו,

רוח-פעולה, מים-אהבה, דומה לו. מים-קנאה. וע"ז אמרו (עבודה זרה נה.) כלום מתקנא אלא חכם בחכם גבור בגבור. וכתב בספורנו (שמות כב, וז"ל, אל קנא - לא חפצתי שהעובד אותי יעבוד גם זולתי, כי אין ביני ובין זולתי שום דמות, וראוי לקנא על כבודי שיותר לאחר בלתי

התיקון

אחרים להם מדוגמה זרה לזה, הוא ממזר, שנשמתו קדושה וגופו עכור ומקולקל. וכתב בבן יהוידע (ברכות שם) וז"ל, "שבאלו השנים נבדל האדם מבעלי חיים, האחד בדעת והשכל, והשני מצד הפרצוף, שבנ"א אין פרצופיהן שוים, משא"כ בעלי חיים פרצופיהן דומין זה לזה כל אחד מין במינו", עכ"ל. והמדמה עצמו לזולתו, הרי שנופל למדרגת בהמה, אע"פ שבהמה גם לא דומה לגמרי, אולם יותר דומה. ועיין אור המאיר (רות) שכל עולם - שנה - נפש, והיינו כל הבריאה, אין דומה שום בריה לחבירתה. וזהו שורש התפיסה שעוקרת את מדת הקנאה.

כן אין דעותיהן שוה זו לזו, אלא לכל אחד יש לו דעה בפני עצמו. וכן הוא בברכות נח. ועיין צל"ח שם, ועיין קול מבשר (יתרו אות יח).

וכתב הגר"א (משלי טז, ד) וז"ל, "כל אדם ואדם יש לו דרך בפני עצמו לילך בו, כי אין דעתם דומה זה לזה ואין פרצופיהן דומה זה לזה ואין טבע ב' בני אדם שוה, וכשהיו נביאים היו הולכים אצל הנביאים לדעת את ה' והיה הנביא אומר ע"פ משפט הנבואה דרכו אשר ילך בה כפי שורש נשמתו ולפי טבעת גופו", עכ"ל.

ועיין היטב, שכתב 'לפי שורש נשמתו ולפי טבעת גופו'. שורשים

כיון שנתבאר ששורש קנאה זו היא בדומה לו, לכך עיקר התיקון בשונה, והיינו לראות איך אין לך דבר שדומה לזולתו לגמרי אלא לעולם יש בו שוני, והתדבקות בכח השונה יותר מהתדבקות בכח הדומה, זה שורש תיקונו. וכמ"ש (סנהדרין לח.) ת"ר להגיד גדולתו של מלך מלכי מלכים בקב"ה, שאדם טובע כמה מטבעות כחותם אחד וכולן דומין זה לזה, אבל הקב"ה טובע כל אדם כחותמו של אדה"ר, ואין אחד מהן דומה לחבירו, שנאמ' תתהפך כחומר ויתיצבו כמו לבוש. ואמרו במדרש, אם ראה הרבה אוכלסין של בנ"א, אומר ברוך חכם ארזים, כשם שאין פרצופיהן דומין זה לזה

פרק ח' אש שבמים

קנא, קנ-א. והיינו שמקנא להיות כאלופו של עולם, ולהיות עמו חד ממש, 'קוב"ה וישראל ואורייתא חד'.

ומצידו ית', שורש קנאתו לע"ז, כמו שנתבאר לעיל. וכן קנאתו לישראל, שהם אהוביו של מקום, וזו קנאה של אהבה כמו שנתבאר לעיל. וכן מקנא לירושלים (זכריה א, ד). וכתוב (ישעיה מב, יג) "ה' כגיבור יצא כאיש מלחמת יעיר קנאה". וכתוב (שם כט, יז) "ויעל כמעיל קנאה". ועוד מקראות שמבואר שהקנאה לא רק לע"ז ולישראל, כמ"ש (צפניה ג, ח) "כי כאש קנאתי תאכל כל הארץ". וביאור קנאה שהקב"ה מקנא לתכלית רצונו, שהוא 'נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים', ומתאוה לעתיד, שכתוב ביה "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד", וזו קנאתו שכל מי שסותר גילוי זה נגלה קנאה של כילוי, כי מהות קנאתו לגילוי זה והסרת העלם.

אם משתמש בקנאה זו למקום הקודש זהו קנאה דתיקון, ואם למקום הרע, זהו קלקול.

כשאל קנאה - 'כל מאן דרחים ולא קשיר עמיה קנאה, לא רחמיותיה רחמיותא. כיון דקני, הא רחמיותה אשתלים', וכו'. מה כשאל קנאה, אלא מה שאל קשיא בעינייהו דחייבין למחית ביה, כך קנאה קשיא בעינייהו דמאן דרחים וקנה לאתפרשא מרחמיותא. ומקנא למי שפוגע באהבה זו, וכן מקנא במי שפוגם באוהבו, ונתבאר לעיל שזו קנאה שמנקה את הפסולת והרע, לרוב בהירותו במעלת הדבר שמקנא בו. וזהו שורש הקנאה שמעריך דבר ואוהבו ורוצה בו. ויש שמקנא להשיגו, ויש שמקנא שלא להפסידו אם כבר השיגו, ויש שמקנא שלא יפגם הדבר החשוב ואהוב הזה.

ושלימות עומק הקנאה שמקנא בהקב"ה, אולם לא כפשוטו, והיינו שמקנא להיות כהקב"ה, ולכך נדבק בו ונכלל בו, שזהו תכלית הבריאה, 'הוי דומה לו'. ויש קנאה להיות דומה לו. ויתר על כן, יש קנאה להיות כמוהו, וזהו דבקות בו ית"ש והתכללות בו. ונמצא שפנימיות העבודה, יסודה קנאה דקדושה. וזהו

אש-מלחמה, מים-אהבה, מים-קנאה. מי שיש לו קנאה של אש שבמים שבמים - הוא נלחם ומקנא מתוך אהבה. וכמ"ש רש"י לגבי פנחס (במדבר כה, יג), "אמר קנא לאלוהיו, מאהבתו את השם", עכ"ל, כלומר שכל קנאתו ומלחמתו מתוך אהבת ה', ולכך מקנא לאלו שעושים כנגדו.

ועל קנאה זו כתוב בספר המשלים (לר"י גיקטיליא אות לא) וז"ל, "למה הקנאה דומה, בצדיקים, לחומץ ששרוי בכלי כסף, וכו'. יש קנאה בצדיקים שמעוררת אותם להנקם מהרשעים על מעשיהם הרעים, כקנאת פנחס בזמרי בן סלוא, ונמצאת הקנאה בצדיקים ממרקת אותם (קנא, קנ-א, מלשון נקיות, ודו"ק) ומתקנת מעשיהם, כחומץ השרוי בכלי כסף שממרק אותו", עכ"ל.

וכן זה ממידותיו של הקב"ה, שמתוך אהבה שאוהב את ישראל מקנא להם, כמ"ש (שמות כ, ה) כי ה' אלוקיך א-ל קנא וגו' לאוהבי וגו'.

ואמרו (זוה"ק ח"א, רמה). "קשה

פרק ט' עפר דרוח

הקלוקל

בחינת רוח שבמים, תנועת הטבה מתמדת.

אולם כאשר המקבלים אינם מכירים בהטבה זו, בבחינת "נפשנו יבשה אין כל", זהו עפר יובש ותוקף הכעס בולט, כאשר מחד יש תנועת הטבה גמורה, מצידו יתברך, בבחינת רוח שבמים. ומאידך, המקבל אינו מכיר כלל וכלל שיש טובה, ותופס זאת כיושב מוחלט - עפר. ומכוח יובש גמור זה "שכחו את תורתך".

מחייה ומיטיב בכל עת ובכל רגע לכל נברא ונברא, וכמו שהרחיבו רבותינו בפרטי הטובות שמיטיב הבורא בכל עת, ועיין חובות הלבבות, שער הבחינה, ועוד בדברי רבותינו.

הטבה זו היא מבחינת מים, כנודע. והיא מדתו של אברהם אבינו שהחסד המפורש בפסוק שעשה, תחילתו "יוקח נא מעט מים", הטבה זו היא "תנועת" הטבה מתמדת, וזהו

עפר - יובש, רוח - תנועה, מים - קנאה.

והם דברי חז"ל (מדרש תהילים, קיט, קלט): "צמתתני קנאתי" אמר דוד, איני מקנא לא באכילתן של רשעים ולא בשתייתן, אלא על כל הטובות שאתה מביא עליהם, ואיך שכחו את תורתך.

וביאור קנאה זו, דהנה ה' יתברך

התיקון

ופנחס נדבק בקנאה זו, הדבק במידה זו בבחינת הידבק במידותיו, כמ"ש (במדבר, כה, יא) בקנאו את קנאתי, בתוכם ולא כילתי את בני" בקנאתי, וכן כתיב באליהו (מלכים, א, יט, י) קנא קנאתי לה'.

ומאידך עבודת האדם בקנאה דקדושה, - מלבד קנאת סופרים תרבה חכמה - לעורר ע"י הקנאה את מי שמקנא בו, להכיר בטובות שיש לו שקיבלם מהבורא ית"ש.

המים של נתינת הבורא כנ"ל והוא מקנא שיכירו בהטבה זו, ומכוח התעוררות של דוד המעורר גילוי של נתינה זו, מתעורר אף במידת מה ליבם של הרשעים להכיר הכרה פורתא בהטבת הבורא.

וכן עבודת כל אדם לקנא להקב"ה, כשם שהוא יתברך מקנא, קנאה של כעס וכילוי, כמ"ש (שמות, כ, ה) אל קנא פוקד עוון אבות על בנים וגו', וכתוב (דברים, ד, כד) כי ה' אלוקים אש אכלה הוא, אל קנא, וכתוב (שם, ו, טו) כי אל קנא ה' אלוקיך בקרבך פן יחרה אף ה' וגו', וכתוב (שם, כט, יט) אז יעשן אף ה' וקנאתו וגו'.

וקנאתו של דוד עליהם, מחד זו קנאה של כעס, כעס הנ"ל (מדרש רבה במדבר ט, כ) אין קנאה אלא כעס, ואף שכתב מהרח"ו ששורש הקנאה ביסוד המים, מ"מ תולדת הקנאה כעס, והיינו שורש הקנאה מים, ומקנא במה שיש לחבירו, ושורשה תאוה, וחומד את מה שיש לחבירו, ולכך מקנא בו. אולם "תולדת" קנאה זו, היא כעס. ופעמים כעס זה מתפעל עד כילוי הדבר שנמצא ביד מי שמקנא בו, או כילוי הגברא שמקנא בו.

אולם בפנים עמוקות יותר, ע"י קנאתו של דוד הוא מעורר את יסוד

פרק י' מים דרוח

מים - אהבה, רוח - תנועה, קנאה - מים, וזהו בחינת קנאת סופרים תרבה חכמה (ב"ב כא.).

והיינו, לא רק שאינו מקנא קנאה רעה מפני ששורשה רע, אלא משתמש באופן מתוקן, ועי"כ מרבה חכמה.

ושורשה מאהבה שבמים.

וכמו שביאר ר' יוסף אבן שושן (אבות, פ"ד, מ"א) וז"ל: המקנא קנאה דמיונית קשה בעיניו ללמוד מחבירו, כדי שלא יראה חבירו עליו וכו', ומי שדעתו נקיה מאלו הסיגים קנאתו תרבה לו חכמה וכו', כי אינו מקנא בחכמת חבירו לפי שקורין אותו רבי, אלא בחכמה, בעבורה קורין אותו רבי, ויגדל בעיניו העיקר ויקל הטפל, עכ"ל. ועיין אורחות צדיקים, שער י"ד, שער הקנאה.

וכתב בספר המשלים (לר"י גקטיליא, אות לא) וז"ל: לא ברא הקב"ה את הקנאה אלא להיות אדם מקנא בחבירו על מעשה הטוב והישר, ויקנא ויגדיל לעשות טוב יותר מחבירו לירא את ה', כמו שאמר הכתוב (משלי כג יז) אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום, עכ"ל. והבן שביאר את הפסוק באופן

שמדריך את האדם לקנא ביראת השם.

ושורש הקנאה, היא לדבקות בו ית"ש, כמ"ש בראשית חכמה (שערי קדושה, פ"ז) וז"ל: הצדיק מקנא שאינו רוצה שתיפרד ממנו השכינה ותעזוב אותו ותפרד אהבתה ממנו, עכ"ל.

והנה בכללות יש קנאה לטוב וקנאה לרע, וכמ"ש ברד"ק (תהילים, ק"ו, ט"ז) וז"ל: קשור הקנאה עם הלמ"ד הוא לטוב, כמו אשר קנא לאלוהיו (במדבר, כ"ה, י"ג) קנא - קנאתי לה' (מלכים א' י"ט, י"ד), אבל עם הבי"ת הוא לרע, כמו ויקנאו בו אחיו (בראשית, ל"ז, י"א) כי קנאתי בהוללים (תהילים, ע"ג, ג) עכ"ל. ועיין חתם סופר, במדבר, כ"ה, י"א, ד"ה בקנא את קנאתי.

והקנאה לטוב נחלקת לשניים:

א. מקנא לטוב, ומפני כך קוצץ ומתקעס ואף מכלה למי שמתנגד לטוב, וזהו כפנחס ואליהו.

ב. קנאה בעצם הטוב עצמו, וזהו 'קנאת סופרים תרבה חכמה', וכלשון "הפנים יפות" (דברים, ל"ג, כ"ד) המקנא בחכמת חבירו שגם הוא יהיה כמותו, אין לך מידה טובה יותר מזו,

עכ"ל, וביאר החתם סופר (במדבר, ה, כ"ט) וז"ל, מפני שזאת הקנאה הוא מזרז נפשו לעבוד ה', עכ"ל.

וכתב הרבינו יונה (אבות, פ"ד, מכ"א) וז"ל: קנאת סופרים תרבה חכמה, כי ע"י שרואה חבירו קדושים וחכמים, גם הוא חפץ להיות כמותם, ומפני הקנאה מרבה על חכמתו וטורח ומוסיף לעשות טובה וללכת בדרך ישרה, אך יותר שווה אם בלא קנאה חפץ באלה כי (נאם) [ירא] ה' הם. וזאת מלאכת האדם. וזהו שאמר שלמה המלך ע"ה [קהלת ד' ד'] וראיתי אני את כל עמל ואת כל כשרון המעשה כי היא קנאת איש מרעהו גם זה הבל ורעות רוח. ר"ל שגם בעושה המעשה בכשרון אם מקנאת אדם יעשהו טובה עושה. ויש בו רעה רבה. כי עושה הראוי מנדבת לבו הולך באמת ובלבב שלם וחשוב מן העושהו מקנאת אדם כי תעלה על לבו עכ"ל עי"ש.

והנכון שגם כאשר יש בו קנאת סופרים, אין עיקר הקנאה יהיה בסופרים - בחבירו עצמו שזכה למעלה זו, אלא יקנא בהשגת המעלה עצמה, והבן מאוד.

פרק יא' רוח דרוח

בריאיתו זאת תמיד, והוא מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, והתהוות מציאות הנבראים כל רגע הוא רק ממנו ית', ואילו היה מסלק רצונו מלהוות אותם כל רגע היו חוזרים לאפס ולאין כמקדם, ולכן שפיר יתואר הוא ית' בשם קנא בכבוד וכו', הלא אנכי אל קנא, אנכי הוא בעל הכח שלהם המשפיע בכל אלה כח וגבורה בכל רגע, ותלוי בידי לשנותן ולסדרן כרצוני, אנכי הוא הבורא כל אלה המניע את כל אלה והמסבב אותן ואין כח שלהן מעצמן כ"א ממני בעל כח האמתי, עכ"ל.

וגילוי מדרגה זו של תוקף הרצון היא מעוררת הקנאה, אולם מאידך היא מעוררת את הרצון, והכל תלוי ברצונו אם לקנאות אם לאו, כמ"ש שם וז"ל, אל קנא - כלומר הוא אל, ר"ל בעל כח וגבורה והיכולת בידו לשנות כוחות וכו', שהוא ית' בעל כוח "בלתי תכלית" לכבוש את הקנאה הראויה, עכ"ל, והבן מאוד שהקנאה מעוררת את עומק הרצון, כוח בלתי תכלית, ודו"ק.

האלשי"ך (תורת משה, דברים, ב, כא) וז"ל: וזהו אש אוכלה הוא אל קנא, שהוא אש אוכלה בהיותו אל קנא, כי מיד רצונו יפעל, עכ"ל. וביאורו כנ"ל, שע"י הקנאה מתעורר תוקף כוח הרצון.

(וכאשר האדם מקנא לקב"ה, הוא מעורר את תוקף רצונו לבורא ית"ש. וכפי תוקף הרצון הנגלה באדם, כן מעורר את רצון הקב"ה למלאות את רצונו. וכמו שכתב בספר אמרי שמאי (במדבר, יז, לב) וז"ל, קנא - כשמתאמצים בכל הכוח למלא רצון הקב"ה, אז הקב"ה ממלא רצונם, עכ"ל.)

ושורש הקנאה, מעורר כביכול את עומק רצונו ית"ש, רצון תמידי בלתי משתנה, וכמו שביאר בכתב והקבלה (שמות, כ, ה) וז"ל: קנא. אנכי לבדי הוא הבורא כל, אנכי לבדי אשר קנה שמים וארץ, כמו שמתואר הוא ית' הלא אביך קנך, ובא כאן במשקל הכבד, להורות על הקביעות והקיום ואשר נתחזק במתואר בו וכו', והבורא ית' לא נקרא בלבד קונה שמים וארץ מבחינת בריאתו אותם מן האפס אל היש, אבל מתואר ג"כ בשם קנא בכבוד, להיותו מקיים

רוח - רצון, שברוח - עומק הרצון, שבמים - קנאה.

והיינו קנאה ששורשה עומק הרצון, וכמ"ש בחשק שלמה (שורש ק"ו) וז"ל: שאין ענין "קנאה" נופל על דבר המתייחס אל השכל או הזיכרון, כי אם על דבר המתייחס אל הרצון בלבד, החפץ החזק בדבר שיהיה או שלא יהיה הוא ענין קנאה. שנמשך מזה החפץ החזק הקבוע שכל שיהיה הפכו יהיה בעל החפץ מתעורר ביותר אל הכעס והחפץ אל הנקמה, עכ"ל.

ודבר זה מתגלה בעיקר בקנאה לע"ז, שהוא סתירה מוחלטת לרצונו ית"ש, וכמ"ש ר' אברהם בן הרמב"ם (שמות, לד, יד) וז"ל: כי ה' קנא שמו - ו(מלת) קנא הושאלה להיות עבודת זולתו מתנגדת לרצונו, עכ"ל.

והרי שהקנאה מתעוררת לפי ערך הרצון, ועיין רש"י, שמות, כ, ה, ד"ה אל קנא.

וכאשר מתעורר הרצון של הקנאה, הוא מעורר את הרצון להוצאת כוח הקנאה לפועל ולמעשה, כמ"ש

פרק יב' אש דרוח

הקלוקל

במעלה ובכבוד", וזהו קנאה במי שמתחילה היו שווים ואחד נתעלה, ובני השפחות מתחילה לא היו שווים לו, אולם יוסף נתעלה עילוי הרבה מהם, ולכך חל בהם קנאה.

ויש שנתעלה בפרט אחד ועל פרט זה חל הקנאה, ויש שנתעלה כולו למעלה, וכמו שביאר הרבינו בחיי (שם לב, יא) וז"ל: מתחילה לא היו מקנאים בו מפני יתרון מעלה שהיה לו עליהם, רק מפני קנאת אהבת האב שהיה אוהב אותו יותר מהם, ולמה יקנאו בו והם גדולים ממנו, והוא נער בן י"ז שנה, ואין אדם מקנא בחבירו אלא בכיוצא בו ושווה לו (אכן כל קנאתם קנאה פרטית "שאותו אהב אביהם וכל אחיו") אבל עתה אחרי שסיפר חלומותיו, והם חכמים מחוכמים בפתרונים, ראו כי הוא מעותד למלוך, והתלבשו קנאה בזה, עכ"ל.

בעושי עוולה (שם, לז, א) ויקנאו בו אחיו וכל דומיהן, ע"כ.

והנה קנאה זו נחלקת לשניים:

א. במי שתחלה היו שווים ואחד עלה יותר מהאחר.

ב. כשמתחילה היו שווים, והעליון מתחלה נתעלה הרבה יותר מאחרים. וחלוקה זו נתבארה במזרחי (וישב, לז, ב) וז"ל: ואף אם תמצא לומר שהקנאה אינה נופלת רק לבני הגבירה, שהם כמוהו במעלה ובכבוד, ולא לבני השפחות, מכל מקום בענין החלומות כלם שווים הם, דמסתמא לא היו רוצים שימלוך עליהם ויהיו משתחוים לו, וכתוב "ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם... וישנאו אותו" וכתוב בתריה "ויקנאו בו אחיו" וסתם אחיו כולל כל האחים, עכ"ל.

והרי שכל האחים קנאו ביוסף (וצ"ע אם אף בנימין), אולם נחלקו לב' קבוצות, בני הגבירה היו שווים ליוסף, "כמהו

אש - גאוה, נמצא למעלה. רוח - עצם התנועה מתתא לעילא. מים תאוה - קנאה.

וכתיב (בראשית, לז, י): ויקנאו בו אחיו, והיינו שקינאו בו מפני שהיה נראה תחילה שווה להם ועתה מתנועע ועולה למעלה, כמ"ש (שם, ח): ויאמרו לו אחיו המלך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו.

ואיתא במדרש שכל טוב (וישב, לז, יא): ויקנאו בו אחיו - כל קנאה הסמוכה ללמ"ד לשון חיבה, כגון אשר קינא לאלהיו (במדבר, כה, יט), קנא קנאתי לה' צבאות (מלכים, א, יט, י) וכל דומיהן. ואם יאמר לך אדם, ויקנאו למשה במחנה (תהילים, קו, טז), יש להשיב, כי שם אותה קנאה של חיבה שהיו מחבבין את הכהונה, שנאמר ובקשתם גם כהונה (במדבר, טז, י). וכל קנאה הסמוכה לבי"ת, הרי היא "לשון תחרות", כגון, כי קנאתי בהוללים (תהילים, עו, ג) אל תקנא

התיקון

יתרונו ברוחניות לא נאמר בו שנאה כי לא שייך בזה שנאה רק קנאה על יתרונו עליהם דהיא קנאה המותרת וכמו שאמר הכתוב (משלי כג יב) אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה'.

החיצוני, וגילוי המדרגה הפנימית, שיכול להגיע אליה, והבן.

ועיין בית הלוי (שם, לב, יא) שנראה שכך ביאר את קנאתם, שהיה קנאה דתיקון וז"ל: בחלום השני שמורה על

ותיקון קנאה רעה זו, להפוך קנאה זו לקנאה דתיקון, בבחינת 'קנאת סופרים תרבה חכמה', אולם אין הכוונה שגם הם יהיו מלכים בפועל וכדו', אלא להגיע למדרגת מלוכה, ולשם כך נצרך הפשטה של הלבוש

פרק יג' אפר דאש

הקלוקל

אריה (במדבר שם, אות יג), ומצודות ציון (ישעיה נט, יז), ומשלי (ו, לד).

אולם הם שתי מידות כמ"ש (פסיקתא דר' כהנא כב ה) הלבוש החמישי שלבש הקב"ה ליפרע ממלכות מדי, של נקמה היה, שנאמר (ישעיה נט יז) וילבש בגדי נקם תלבושת ויעט כמעיל קנאה, הרי תרי. וביאר במלבי"ם וז"ל: ויש הבדל בין בגד למעיל, שהמעיל עוטים אותו על כל הבגדים מלמעלה, ויש הבדל בין נקמה ובין קנאה, הנקמה יעשה הנוקם בעבור שהרעו לו בעבר, והמקנא יקנא בעבור ביזוי כבודו וחילול תפארתו, אשר עוד קיים עוד בהוה, הנוקם יספיק לו אם ישלם רעה תחת רעה, גם אם תהיה הנקמה בצנעה, אבל המקנא לכבודו יעשהו בגלוי לעין כל כי עקר תכליתו שיתגלה כבודו המחולל, עכ"ל, עיי"ש בארוכה. ועיין עוד בדבריו (שמות ה, כה).

רש"ז (מאמר קפט) היש מתוק מלנקום נקמת אויבים, עכ"ל.

ומפורש הדבר שהקנאה שורש לנקמה, כמ"ש רש"י (דברים כט יט) וז"ל: וקנאתו - לשון חימה, אחיזת לבישת נקמה ואינו מעביר על המידה, עכ"ל. וכן כתב להלן (במדבר כא יא) כל לשון קנאה הוא המתחרה לנקום נקמת דבר, עכ"ל. וכתב בשפתי חכמים (שם) וז"ל: דקנאה לשון נקמה וכו' כלומר, דנקמה הוא בא על ידי קצף, משום הכי נקט לישנא דקנאה, וכן כל לשון נקמה "שכתוב בקב"ה" לשון קצף הוא, עכ"ל.

אולם אצל בני אדם יש קנאה הבאה מן השנאה ויש קנאה שאינה באה מהשנאה, כמ"ש מהר"ל (סנהדרין חידושי אגדות קב ב) וז"ל: ואין זה מצד שנאה וקנאה רק מצד הדין, והנקמה הוא הדין עצמו, עכ"ל. ועיין גור

עפר - קשה. אש - מלחמה והתנשאות. מים - תאוה. וזהו נקמה וכמ"ש (שיר השירים ח ו) קשה כשאול קנאה, ופירש רש"י שם וז"ל: קנאה בכל מקום וכו' לשון אחיזת הלב לנקום נקם, עכ"ל. ועיין עוד ברש"י (שמות, כ ה) וז"ל: כל לשון קנא - נותן לב להיפרע ועיין עוד שם פרק לב פסוק יד דברים ב כד. וכמ"ש (ישעיה מב יג) ה' כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה יריע אף יצריח על אויביו יתגבר. וכתב (זכריה א יד) קנאתי לירושלים ולציון קנאה גדולה, ושם (ח ב) קנאתי לציון קנאה גדולה וחמה גדולה קנאתי לה. חמה - כעס - אש וכתב (ישעיה נט יז) וילבש בגדי נקם תלבושת ויעט כמעיל קנאה. וכתב (דברים כד) כי ה' אלוקיך אש אוכלה הוא אל קנא

וזהו תוקף וחוזק של העפר הנלחם, ועצם המלחמה באש, והמים זו חיות ומתיקות שיש בנקמה וכמ"ש באור

התיקון

וזהו התעוררות הרוח שהוא שורש הרחמים, שהרי אלו הם שורשים קרובים רוח - ורחם. והרוח הוא היפך העפר דאש דמים, והבן.

נקמתו לאדם עצמו שנוקם בו, ממה מורכב חלקי הנקמה ותולדותיה, כגון; שמצער גם לאשתו ולבניו ולבני בניו, ועוד ועוד פרטים מעין אלו. ועל ידי זה מתעורר רחמיו ויכבוש כעסו, וישקוט רצון נקמתו.

וכתיב (משלי ו, לד) כי קנאה חמת גבר ולא יחמול ביום נקם. ומבואר מתוך הפסוק שעיקר תיקון הנקמה הוא על ידי חמלה ורחמים, ולכן כתיב ולא יחמול ביום נקם. ויעשה זאת על ידי שיעורר, מה הם תולדות

פרק יד' מים דאש

מים - אהבה, אש - שנאה,
מים - קנאה.

וכתב הרבינו בחיי על כך שיצא אברהם להילחם עבור בן אחיו לוט, להצילו מהשבי (בראשית, יד יד) וז"ל: וזה שאמר אחיו, והיה בן הרן-אחיו, הודיענו בזה יופי מדתו ומעלתו של אברהם, כי קנא אל הדבר ופנה אל האחוה ולא פנה אל המריבה שהיה ביניהם, אבל נזדרז כאילו היה אחיו ממשי, עכ"ל.

וזהו מים - אהבה, שגוברים על האש - שנאה ומריבה, והכריע לצד האהבה ומכוח כך קנאה - מים.

והיינו שהקנאה היא מה שהוא מקנא לדבר שאוהבו, והיינו - לעצמו מפני אהבת עצמו או לזולתו מפני אהבת זולתו, וזה מה שכתוב (שיר השירים ח ו) כי עזה כמוות אהבה, קשה כשאויל קנאה, והיינו אהבה המביאה לידי קנאה.

וביאר בישמח ישראל (וארא, ד"ה או יאמר) וז"ל: אל קנא ונוקם, אל הוא חסד (אהבה) כנודע, קנא ונוקם, היינו בחינת גבורה ומידת הדין, עכ"ל. והביאור כנ"ל שמתוך מדת

אל-חסד-אהבה, נעשה קנא ונוקם. ועיין עקידת יצחק, חיי שרה, ד"ה וזהו שאנחנו.

וזהו אהבה המביאה לקנאה, ולהיפך יש קנאה המביאה לאהבה, כמו שכתב הרמ"מ משקלוב (ביאורי הזוהר, דף כה) וז"ל: לעורר האהבה ע"י קנא, אשר קנא לאלוהיו, עכ"ל, כי כאשר האדם מקנא לזולתו הוא מעורר בתוך עצמו את אהבת זולתו, ומוציאה מעליו לגילוי ע"י הקנאה, ועי"ז מעורר את אהבת מי שמקנא לו אליו, בבחינת כמים הפנים אל הפנים כן לב האדם אל האדם, והבן.

והנה, כאשר מקנא האדם לעצמו, הוא מעורר יותר ויותר את אהבת עצמו, ומאידך מעורר על דרך כלל אף את שנאת מי שמקנא לו או בו.

אולם כאשר מקנא לאוהבו, עי"ז אף אם מתעורר שנאה לזולתו כמו במקנא לעצמו, מ"מ מתעורר גם כן אף אהבה למי שמקנא עבורו, ובבחינה זו נגלה אור התיקון דקנאה שהוא אהבה, הן אהבה המביאה לקנאה, והן קנאה המביאה לאהבה.

ומכוח אור האהבה הנגלה בבחינת

קנאה זו, יכול לתקן את שאר הקנאות, והיינו שבכל פעם שמתעורר באדם כוח של קנאה, מכל סוגי הקנאות המתבארים בסוגיא זו בכל דברי רבותינו, אפשר לו לאדם לתקנו ע"י ממכה עצמה מתקן רטייה.

והיינו, שיאיר בקרבו קנאה זו, קנאה שיש בה אהבה, כי יותר קשה לו לאדם לעקור המדה כלל, אולם יותר קל לו לאדם לנתב המידה למקום אחר, כדוגמת מים הבאים בזרם, שיותר קשה לעצור את הזרם, אולם יותר קל לנתב את הזרם למקום אחר, כן הכא קל יותר לנתב הקנאה לקנאה של אהבה מאשר לעוקרה, וכן יכול לנתבה לקנאת סופרים תרבה חכמה, אולם עדין יותר קל לנתב לאהבה זו המתבארת בפרק זה, כי יש קנאה דומה יותר לשאר הקנאות, ולכך יותר קל להחליף שאר הקנאות בקנאה זו, משא"כ קנאת סופרים תרבה חכמה, זו קנאה נקיה יותר שנצרך רצון להעלות עצמו ולא לרצות להחסיר מזולתו מאום.

פרק טו' רוח דאש

הקלוקל

רוח - תנועה, אש - עליה, מים - קנאה.

כתיב (ישעיהו, יא, יג) 'וסרה קנאת אפרים וצוררי יהודה יכרתו, אפרים לא יקנא את יהודה, ויהודה לא יצר

את אפרים'.

וכתב במלבי"ם וז"ל: המקנא בזולתו להיות נכבד כמוהו, ולא יעורר איבה, עכ"ל.

ועיקרה של הקנאה הוא שמלבד כך

שהוא רוצה את חלקו הוא רוצה גם את חלק חברו, אמנם יש יותר נפול מזה, שעיקר מבטו אל חלקו חברו ולא אל חלקו שלו מחמת שאינו מעריך את חלקו שלו.

התיקון

ושורש שלמות תיקון הקנאה כמו שכתב הרמח"ל (גנזי רמח"ל בקיצור לספר גנזי המרכבה) וז"ל, כאשר יש קנאה ותחרות בתחתונים, אין כל אחד ממלא תפקידו הראוי לו, וכבוד שמים נשפל, אכן "שורשו וחלקו של כל אחד יתגלה לו לעתיד", כדי שיקבלו כל בני האדם מעלתם כראוי לכל אחד, ולא ירצו מעלה אחרת, וסוד זה וסרה קנאת אפרים, עכ"ל.

וכאשר כל היותו להשיג "שורשו וחלקו" תולדתו היא שסרה הקנאה, כי אינו מחפש כלל וכלל חלק חברו אלא חלקו בלבד, ואינו מחפש להשיג את כבודו של זולתו, אלא מחפש את הכבוד האמיתי, והכבוד האמיתי של הנברא בהיותו משיג חלקו ושורשו.

ובעוה"ז יש רצון להשיג חלקו וחלק חברו, ולכן יש קנאה להשיג

חלק חברו, ואפי' באופן מתוקן - בבחינת קנאת סופרים תרבה חכמה, וזהו בחינת יוסף שהיה בן זקונים, יניק וחכים, כמ"ש בתרגום, ולכן ויקנאו בו אחיו - בחכמתו, ויוסף בגימטריא קנאה, (כמ"ש בעמק המלך, שער י"ד, פרק ס"א, ועיין שער ההקדמות, דף נג, ע"א, ושער הפסוקים פרשת ויצא).

אולם לעת"ל כל חשקו ורצונו להשיג חלקו בלבד, ושם לא שייך קנאה כלל, וכמ"ש חז"ל (ברכות, י, עא) מרגלא בפומיא דרב העוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות, אלא צדיקים יושבים ועטרותיהן בראשיהן ונהנין מזיו השכינה, והיינו שכל אחד מחובר לשורשו וחלקו וכמו שמפורש בגר"א (אדרת אליהו, יונה, א, ב) וז"ל, עוה"ב, שבטוח שלא יקחו ממנו (את חלקו) וכו',

ולכך אמרו, עוה"ב אין בו קנאה ושנאה, עכ"ל.

וה'עטרו' שבראשיהן זו היא הדבקות בבורא, שכל יחיד משיג שורשו וחלקו בדבקות בקב"ה, כי כל יחיד ויחיד יש לו שורש פרטי ואופן פרטי כיצד דבק בבורא, וכמ"ש רבינו שם טוב - (אבות, ו, ה) וז"ל, אלא צדיקים יושבין ועטרוניהן בראשיהן, ונהנים מזיו השכינה - והכתרים והעטרויות הוא דבקות באלהות, עכ"ל.

ומאחר שיש באדם קנאה לכן עצמותיו מרקיבים, בבחינת "רקב עצמות קנאה" (ועיין, שער הגלגולים, הקדמה כג), כיון שאין תכלית בקיומם לעת"ל, אולם עצם הלוז שאין בו קנאה ממנו שורש תחיית המתים לעת"ל.

פרק טז' אש דאש

אש - דאש דמים ♦ אש - כילוי, אש - כילוי גמור, מים - קנאה. ♦ והוא כילוי מוחלט כטבע האש, מכוח קנאה מים.

הקלוקל

העצמות שם על ידי תולעתם אשר לא תמות ואשם לא תכבה, וקנאה הטובה שהיא של פנחס ואליהו שהבעירו האש בגופם לשם ה', לקנאות בעושי רשע ועוברי רצונו, גם הם כלה חומרם אבל שב להיות כולו צורה. עכ"ל.

(וזהו 'אשם לא תכבה', שהוא כילוי גמור כי האש לא כבה, ומכלה כסדר בלי סוף).

לבד שמכלה הבשר כי גם מרקיב העצמות, ויכלה גופו, וכמ"ש מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים. ע"כ.

וביאר ר' צדוק בספר שיחת מלאכי השרת (פרק א ד"ה וזה הם) שהן בקנאה דקלוקל והן בקנאה דתיקון יש כוח כילוי וז"ל: וזה הם שני מיני הקנאות, קנאה הרעה שהיא מכלה הגוף בקבר כמו שאמרו (שבת קנ"ב ע"ב), ומרקבת

כתב האבן עזרא (דברים ד כד) אש אוכלה הוא אל קנא - לעבודת כוכבים, וקנאתו תאכל כאש שלא תעזוב שורש וענף. ע"כ. והיינו שקנאת השם יתברך מביאה לכדי כלוי גמור.

וכן במקנא עצמו חל כלוי גמור (כאשר האדם מקנא בחברו) כמ"ש המלבי"ם (משלי יד ל ביאור העניין) וז"ל: ועל כן מי שמרים קנאה אל הלב לא

התיקון

וזהו לשון 'הקאה' שמקיא את הפסולת ועל ידי זה נעשה הדבר נקי.

ויש פעמים שהדרך היא לברר את הסיגים מהפסולת ועל ידי זה נעשה הדבר נקי בירור הרע מן הטוב. אולם, פעמים, מאחר שהרע דבק בבחינת מקרה הדבק בעצם באופן בלתי נפרד כלל וכלל, בזה תיקונו דווקא על ידי שהדבר מתכלה, ואזי כל חלק שלו מן הארמ"ע שבו חוזר לשורשו, אש לאש רוח לרוח וכו' ליסודות העליונים, וזהו צירוף עליון שבכך סר הפגם ממנו, וזו שלמות מידת התיקון של מידת הקנאה, ניקיון גמור, ואזי חוזר ומתחדש כקטן שנולד בנקיותו.

כלל על הסרת בלתי ראויים מבין הראויים... והנה שם צורך מתורגם בארמי קנאה, ויתנהו לצורך מתורגם ויהבי' לקנאה, וכן הצורך בזהב יקרענו (ע' ערך קן) והיא מלה עברית, כי (בדה"א ב' נ"ה) הם הקינים פירש"י הם הצורפים ע"ש... ויש להבין בדרך זה לשון וקנא את אשתו (הנאמר בפ' סוטה) שהוא לרז"ל ענין התראה, שמתרה לה בפני עדים אל תסתרי עם איש פלוני, כי כוונת האיש שתהיה האשה טהורה ונקיה מכל חשד, זקוקה וצרופה... ולפי המבואר בזה יהיה שם קנא דומה לשאר שמות המתהפכות כמו כבש כשב שמלה שלמה. כן קנא נקא, כי מצאנו עמר נקא (דניאל ז') וכן (יונה א', יואל ד') דם נקיא נכתב באל"ף. עכ"ל.

אבל באמת אף בקנאה דקלוקל סוף סוף יש בה תיקון, כמ"ש בפרי צדיק מאמר קדושת השבת, (מאמר ז ד"ה והשולחן) וז"ל: דרכב עצמות קנאה שהרע מכלה את עצמו עד שנעשה עפר שחוזר לשורשו ואז חוזר להיות אדם כבתחלת הבריאה מחדש.

(וכעין דברי המהר"ל שהובאו לעיל שהדבק בהעדר נעשה בו ההעדר).

וקנאה זו לשון צירוף וזיכוך והיינו שנהפך מקנאה דקלוקל לקנאה דתיקון וכמ"ש בהכתב והקבלה (במדבר פרק כה פסוק י"א) וז"ל ואצרוף כבור סגיר, כלומר אכלה ממך המורדים והפושעים, וכן (זכריה י"ג) וצרפתים כצרוף את הכסף, ובדרך

קול הלשון

073.295.1245 ♦ 605-313-6660 2 » 4 » 12

1

בלבבי משכן אבנה

2

ארבעת היסודות

3

סדרת "דע את"

4

התבודדות

5

תפילה

6

ספרי קודש

7

דרשות

8

פרשת השבוע

9

מועדי השנה

11

בלבביפדיה

מחשבה / עבודת ה'

10

תורה, גמרא, שו"ע

12» אוצר אותיות

13» ליקוט צורת אדם ועבודתו

14» עבודת הנפש לפי עשר הספירות

להאזנה לשיעור

ומקיישים: כוכבית [*] סולמית [#] - <

[מספר שיעור] - < סולמית [#]